

Yalnız Aktör Terörizmi Üzerine: Kavramsal, Kuramsal ve Tarihsel Bir Perspektif

Yalnız Aktör Terörizmi Üzerine: Kavramsal, Kuramsal ve Tarihsel Bir Perspektif[1]

Erol BURAL

Terör belirli bir irade gerektirmeden de ortaya çıkabilen, düzensiz, örgüte gerek duymayan, çoğu kez anlık veya kısa süreli şiddeti ifade ederken; terörizm terörün sistematik, iradi, çoğu kez örgütlü ve uzun süre kullanımını içeren bir kuralsız savaş ve propaganda tekniği ile stratejiye işaret etmektedir. Bu nedenle terörü, yani insanlarda farklı nedenlerle oluşabilecek korku ve dehşet halini, her zaman terörizm ile ilişkilendirmek mümkün değildir. Toplumlarda terör durumu, tek bir kişinin yaptığı fiille olduğu kadar, rastgele bir kitle şiddet hareketi sonucunda da yaratılabilir. Bu tip terör, çoğu zaman denetim dışıdır, organize ya da sistematik değildir. Bu nedenle tek başına böyle bir fiil ya da bu tür fiillerin rastlantı sonucu bir araya gelerek oluşturdukları seriler terörizm olarak adlandırılamazlar. Örneğin bir futbol maçında şiddet olaylarına sebep olan fanatik taraftarların yaptıkları eylemler terör olarak nitelendirilebilir, fakat bu durum terörizm tanımı içine dâhil edilemez. Çünkü şiddet eylemlerine başvuranların siyasi amaçları yoktur, nispeten kısa sürelidir ve grup o an için toplanmıştır (Demir, 2018: 161).

Birbirleri arasında bağlantı olmayan siyasal şiddet hareketleri terör olarak tanımlanırken, bunların sistemli ve örgütlü yapılması terörizm anlamına gelir. Buna bir örnek vermek gerekirse, 22 Temmuz 2011'de, Norveçli Anders Behring Breivik isimli bir şahıs Oslo şehir merkezinde bir hükümet binasına bombalı eylem yaparak sekiz kişinin ölmesine, hemen birkaç saat sonrasında ise Utöya adasında Norveç Sosyal Demokrat Parti yaz kampına katılan gençlere silahlı saldırıda bulunması sonucunda 69 kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Saldırı öncesi internetten yayımladığı 1500 sayfalık manifestoyla Breivik, "İslamiyet ve kültürel Marksizmin en büyük düşman olduğunu ve Avrupa'nın bunlardan kurtulması" gerektiğini belirtmiştir. Tek başına bu eylemin bir terör saldırısı olduğunu söylemek mümkündür, çünkü siyasi amaçlı ve sembolik bir şiddet eylemidir. Fakat örgütlü, sistematik ve uzun süreli eylemleri kapsamadığından terörizm olarak nitelendirilmesi mümkün değildir (Demir, 2017:8).

"Yalnız Aktör (Lone Wolf)" ifadesi açısından terör ve terörizm kavramları değerlendirildiğinde, aşağıda açıklandığı üzere bu tür eylemlerin bireyler tarafından planlanarak gerçekleştirilmesi, söz konusu ifade üzerinde genel kabul görmüş bir kavram üretilememesi, özellikle son dönemlerde bireylerce gerçekleştirilen eylemlerin terör mü yoksa terörizm eylemi mi olduğu konusunda da zihin karışıklıklarına neden olmuştur. Norveçli Breivik'in eylemi örneğinden hareketle, bu eylemin şiddet içeren bir "yalnız aktör" terör eylemi olarak kabul edilmesi, aynı eylemin örgütlü ve sistematik olmaması nedeniyle terörizm olarak nitelendirilmemesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Yalnız aktör kavramı, 1990'ların sonlarında, beyaz ırkçılar olarak bilinen Tom Metzger ve Alex Curtis'in, ırkçı şiddet eylemlerinin yalnız başına yapılması yönünde telkinleriyle popüler hale gelmiştir. Esasen, yalnız aktör eylemlerinin radikal İslamcı terör örgütlerince de yeni keşfedilmiş bir eylem türü olmadığı da bilinmektedir. Örneğin 2003 yılında Usame bin Ladin'in sempatizanlarını talimat beklemeden eylem düzenlemeleri yönünde teşvik ettiğine yönelik haberler yayımlanmıştır. 2006 yılında ise El Kaide üyesi Ebu Cihad el-Masri tarafından "Yalnız Başına Nasıl Savaşılır" isimli bir metin yayımlandığı da bilinmektedir (Bakker, E. ve Graaf, 2011, ss.43).

Barnea (2018) da yalnız aktör eylemlerinin yeni bir eylem türü olmadığını ifade etmektedir. Barnea'ya göre tarih boyunca gerçekleşen siyasi içerikli eylemlerin ve eylem girişimlerinin çoğu, yalnız aktör olarak kabul edilen teröristler tarafından gerçekleştirilmiştir. ABD Başkanı Abraham Lincoln, ABD Başkanı John F. Kennedy, Senatör Robert F. Kennedy, İsveç Başbakanı Olaf Palme, Martin Luther King, Başbakanlar Indira Gandi ve Rajiv Gandi suikastları, Ronald Reagan ve Papa 2. John Paul'e yönelik eylemler yalnız aktörler tarafından gerçekleştirilmiştir. Yalnız aktör saldırısının bir başka örneği ise 1995'te Timothy McVeigh tarafından Oklahoma'da 168 kişinin ölümüne neden olan bombalı saldırıdır. Son zamanlarda ise yalnız aktör saldırıları din temelli radikal teröristler tarafından gerçekleştirilmektedir (s.221).

Burton ve Stewart tarafından yalnız aktör kavramı; "bir örgüte bağlı dahi olmadan, herhangi bir yerden talimat almaksızın kendi başına hareket eden kişiler" şeklinde tanımlanmaktadır. Burton ve Stewart, yalnız aktör kavramının, uyuyan hücre kavramından farklı olduğunu; uyuyan hücrelerin bir toplum içerisinde kendilerini gizlediklerini ve örgütten eylem talimatı gelene kadar hareketsiz kaldıklarını ancak yalnız aktörlerin topluma entegre olduktan sonra herhangi bir zamanda kendi kendilerini aktif hale getirerek eylem düzenlediklerini vurgulamaktadırlar. Buradan yola çıkarak yalnız aktör kavramı içerisinde değerlendirilen bireylerin bir kişi, bir örgüt ya da bir şebekenin emir komutası altında olmadığını ancak bir örgütten ilham aldıklarını/etkilendiklerini söylemek de mümkündür (Bakker, E. ve Graaf, 2011, s.44).

Örgütsel bağlantılı terör eylemlerinin aksine, bir terör örgütünün ideolojisinden esinlenen bireyler kendi başlarına faaliyet göstermeyi seçtiğinde yalnız aktör terör eylemleri gerçekleşmektedir. Bu kapsamda yaşanan son gelişmeler, "terörizmin artık zayıf olanın silahı değil, kararlı olanın silahı" olduğunu göstermektedir. Son yıllarda, "lidersiz direniş", "serbest terörizm" veya "bireysel terörizm" olarak da bilinen "yalnız aktör" kavramı; "finansal veya fiziksel olarak destekleyici bir terör örgütün yokluğunda saldırılarını planlayan, organize eden ve yürüten kişiler" olarak da tanımlanabilmektedir. Yalnız aktör teröristleriyle ilgili alan yazın, bu faillerden oluşan grupların genellikle siyasal ideolojiden veya bir terörist grubun genel söylemlerinden ilham aldığını göstermektedir. Bununla birlikte, belirli bir terör örgütünün teknik, lojistik veya mali desteğine bağlanmak yerine, saldırılarını tek elle planlamaktadırlar. Bu bireylerin belirlenmiş herhangi bir terör örgütünün aktif üyesi olmamaları, geçmişte hiçbir zaman aşırılık yanlısı bir grupla ya da örgütle bağlantısı olmadığı anlamına gelmemektedir. Yalnız aktör eylemcilerinin terör ağları veya terör şüphelileriyle iletişim ve iş birliği yapmadıkları göz önüne alındığında, bu kişilerin eylemlerinin takip edilmesinin zorluğu da ortaya çıkmaktadır. Bu aynı zamanda yalnız aktör teröristlerinin terör örgütlerine göre sahip olduğu bir avantaj olarak da düşünülebilmektedir. Yalnız aktörler eylemlerini gizli bir şekilde hazırlamakta ve eylemlerini gerçekleştirene kadar kolluk kuvvetlerinin "izleme radarı" altında kalmaktadırlar. Terörle mücadele açısından bakıldığında, yalnız aktörlerin tanımlanması, tespit edilmesi ve caydırılması da son derece zor görülmektedir. Yalnız aktörler ayrıca gündemlerini kendi istedikleri gibi gerçekleştirme özgürlüğüne sahiptirler. Bu onlara saldırılarını gerçekleştirirken daha yaratıcı olma fırsatı vermektedir. Bazıları bu türden bir yaratıcılığın, yalnız aktör teröristleri tarafından daha ölümcül eylemlere yol açabileceğini iddia etmektedirler (Alakoç, 2015, ss.1-7).

Leenaars ve Reed (2016) çalışmalarında, yalnız aktör olarak isimlendirilen teröristlerin aralarındaki benzerlikleri ortaya koymuştur. Bu çerçevede yalnız aktör eylemi düzenleyen bireyler arasında

psikolojik rahatsızlık ve sosyal beceriksizlik oranının nispeten yüksek olduğu, yalnız aktörlerin manifestolarını saldırıdan hemen önce yayımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Leenaars ve Reed çalışmalarında ayrıca; yalnız aktörleri tanımlamayı sağlayacak tek bir profilin olmadığını, yalnız aktörlerin kendilerini sosyal hayattan izole eden bireyler olduğunu tespit etmişlerdir.

Barnea (2018) yalnız aktör kavramını; genellikle bir örgüte bağlı olmayan, eylemlerini nadiren başkalarıyla paylaşan, bazı durumlarda harekete geçmeden önce internet üzerinden mesaj yayımlayan, bağımsız olarak terör eylemi gerçekleştiren kişi" şeklinde tanımlamıştır. Barnea ayrıca radikal İslamcı terör örgütlerini desteklemek maksadıyla Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'de düzenlenen yalnız aktör eylemlerini inceleyerek, bu eylemleri dört ayrı kategoriye ayırmıştır:

1. Daha önce bir terör örgütü ile temas halinde olan ancak eylemi saldırıyı gerçekleştirdiğinde söz konusu terör örgütünün üyesi olmayanlar.

2. Radikal İslami terör örgütlerinin sosyal medya platformları aracılığıyla internet üzerinden sanal operatörlerle temas halinde olanlar.

3. Radikal İslami terör örgütleriyle çeşitli sanal bağlantılara sahip olan ve onlardan etkilenen ancak bir saldırı gerçekleştirmek için doğrudan talimat almamış olanlar.

4. Radikal İslami terör örgütleriyle herhangi bir teması ve kimsenin yönlendirmesi olmadan hareket edenler.

Sonuç olarak "yalnız aktör" olarak tanımlanan ifade, kavramsal, kuramsal ve tarihsel perspektif içerisinde incelendiğinde;

- Tıpkı, terör ve terörizm tanımlamalarının üzerinde ortak bir uzlaşının sağlanmasının mümkün olmadığı gibi yalnız aktör veya tek başına terörizm kavramları üzerine de ortak bir anlayış sağlanamadığı,

- Siyasal şiddet içerikli yalnız aktör eylemlerinin tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde yeni bir eylem türü olmadığı,

- Yalnız aktörlerin bir organizasyon dahilinde hareket etmedikleri için tespit edilmeleri ve niyetlerinin anlaşılmasının da oldukça güç olduğu,

- Yalnız aktör eylemlerinin bireyler tarafından planlanıp uygulanması nedeniyle eylem türlerinin eylemi düzenleyen kişinin hayal gücü ile sınırlı olduğu,

- Örgütlü, sistematik ve uzun süreli olmayan bireysel eylemlerin yalnız aktör eylemleri kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği,

- İletişim imkanlarının yaygınlaşması ile birlikte bireysel olarak radikalleşen kişilerin gelecekte yalnız aktör türü eylemleri gerçekleştirme olasılığının artabileceği değerlendirilmektedir.

Kaynakça

Alakoç, B.P. (2015) Competing to kill: Terrorist organizations versus lone wolf terrorists. Terrorism and Political Violence, DOI: 10.1080/09546553.2015.1050489. ss.1-7.

Bakker, E. ve Graaf B. (2011). Preventing lone wolf terrorism: some CT approaches addressed. Perspectives on Terrorism. Volume 5, Issues 5-6 ss.43-44.

Barnea, A. (2018). Challenging the lone wolf phenomenon in an era of information overload. International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 31:2, 217-234. DOI 10.1080/08850607.2018.1417349. s.220.

Demir, C.K. (2017). Ayaklanmalar ve ayaklanmalara karşı koyma kavramlar, stratejiler ve ülke tecrübeleri. Ankara: Nobel Yayınları.

Demir, C.K. (2018). Terörizm ve terörizm ile mücadele. Gökhan Sarı ve Cenker Korhan Demir (Ed.), Teoriden uygulamaya güvenlik üzerine. (ss.159-206). Ankara: Gazi Kitapevi Tic.Ltd.Şti.

Leenaars, J. ve Reed, A. (2016). Understanding lone wolves: Towards a theoretical framework for comparative analysis. The International Centre for Counter Terrorism.

---

[1] Atıf için: Bural, E. (2022). Yalnız aktör terörizmi üzerine: Kavramsal, kuramsal ve tarihsel bir perspektif. Erişim adresi: https://www.teram.org/Icerik/yalniz-aktor-terorizmi-uzerine-kavramsal-kuramsal-ve-tarihsel-bir-perspektif-195

Erol Başaran BURAL